

## הסוגיא העשרים ושלוש: 'משחיריין' (מח ע"ב)

אלא שהיו משחיריין.

- [1] בשלמא דיין משחיר, דמיא, אמאי משחיר?  
[2] כיון דאמר מר: עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים – יצא, של מים אתי לאשחורי.

קושיא על  
המשנה, ותירין

## מסורת התלמוד

[1] עירה של מים ... יצא – משנתנו, סוכה ד ט; תוספתא סוכה ג יד (מהד' ליברמן, עמ' 269).

רש"י

אתי לאשחורי לפי שפעמים שמחליפין.

## תקציר

לפי דעה אחת במשנה סוכה ד ט היו הספלים שבראש המזבח, שדרכם ניסכו את היין והמים, עשויים כסף; לפי דעה אחרת הם היו עשויים מסיד, אלא שהשחירו. לפי הסוגיא אף הספל שנועד למים השחיר משום שלעתים שפכו לתוכו גם יין, שכן "עירה יין לתוך של מים ... יצא".

מן הניתוח עולה שהסוגיא מפרשת את המשנה על פי תוספתא סוכה ג יד.

## מהלך הסוגיא ותולדותיה

סוגיא זו עוסקת בדברי רבי יהודה במשנה סוכה ד ט:

ניסוך המים, כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגים היה ממלא מן השילוח. הגיעו לשער המים – תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש ופנה לשמאלו. שני ספלים של כסף היו שם. רבי יהודה אומר: של סיד היו, אלא שהיו מושחירין פניהם מפני היין. ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין, אחד מעובה ואחד דק, כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת. מערבי – של מים; מזרחי – של יין. עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים – יצא.

בעל הגמרא מקשה על טענת רבי יהודה שספלי ה"כסף" היו למעשה עשויים סיד שהשחיר מפני היין, שהרי רק אחד הספלים שימש לניסוך היין; השני שימש לניסוך המים, שאינם אמורים להשחיר את הסיד. הוא מתרץ על פי המשך המשנה, שלפיו, אם עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים – יצא. מן הסתם, לדעתו, כיוון שעירוי לתוך הספל הלא נכון כשר בדיעבד, היו עושים כן, ולכן הושחר ברבות הימים גם ספל המים. ואכן, מכיוון שניסוך המים מתרחש רק פעם בשנה, ואילו ניסוך היין מתרחש בכל יום, מן הסתם ניסכו חלק מנסכי היין כשהיו מרובים לתוך ספל המים,<sup>1</sup> וההקפדה מלכתחילה על הפרדה בין מים ליין היתה חשובה רק בסוכות, כשנוסכו מים ויין בבת אחת,<sup>2</sup> "כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת", כלשון המשנה.

ונראה שבעל הגמרא טרח להבהיר את דברי רבי יהודה על פי המשך המשנה בהשפעת תוספתא סוכה ג יד (מהד' ליברמן, עמ' 269-270), שם מצאנו אותם יסודות שבמשנתנו, אבל בסדר אחר:

שני ספלים של כסף היו בראשו של מזבח: אחד של מים ואחד של יין. מערבי של מים, היה דרך הרגילה למזרחי של יין. עירה של מים בתוך של יין או של יין בתוך של מים – יצא. ר' יהודה אומר: של סיד היו, אלא שהיו משחירין מפני היין, ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין שבהן יורדין לסילון שבנאו מי שבנה את ההיכל.

שני הבדלים בין הניסוח שבתוספתא לזה שבמשנה חשובים לענייננו: (א) במקום "מערבי – של מים; מזרחי – של יין" שבמשנה, שממנו משתמע שמלכתחילה יש להקפיד על הפרדה זו, מצאנו בתוספתא "מערבי של מים, היה דרך הרגילה למזרחי של יין"; הווה אומר: בסוכות מנסכים תמיד את המים בתוך הספל המערבי. במשך השנה ניסכו את היין בדרך כלל לספל המזרחי, אבל לא היתה הקפדה על כך. על רקע זה, ההמשך המשותף למשנה ולברייתא: "עירה של מים בתוך של יין או של יין בתוך של מים – יצא", מצטייר לא רק כיציאה ידי חובה בדיעבד, אלא כהסבר לכך שההקפדה על ניסוך היין בספל המזרחי אינה אלא "הדרך הרגילה", אבל אין כאן חיוב אפילו מלכתחילה,<sup>3</sup> ולכן מסתברים דברי רבי יהודה שגם הספל המערבי השחיר מפני

1 וכפי שהעלו חלק מעולות העוף בקרן הדרומית-מערבית של המזבח במקום בקרן הדרומית-מזרחית. ראו משנה זבחים ו ב-ג, ולעיל, בדיון בסוגיא הקודמת, 'שמאל', מח ע"ב.

2 וגם אז, ההקפדה אינה אלא מלכתחילה, ונראה שהקפידו על הפרדה, אולם אם החליף בין הספלים יצא, כפי שנאמר במפורש במשנה ובתוספתא (ראו להלן בסמוך).

3 כך נראה לפרש. לא ירדתי לסוף דעתו של ש' ליברמן בתוספתא כפשוטה, ד, סוכה, ניו יורק תשכ"ב, עמ' 879, שפירש "...שבחג היה מקדים הכהן שבידו הצלוחית של מים ... ועובר על הספל של יין, ועומד על ידי הספל של מים, וכשמגיע השני לספל של יין דיו שניהם מנסכין, אבל בכל שאר ימות השנה שלא היה שם ניסוך המים היה מנסך בספל של יין, הווי דרך הרגילה היא למזרחי

היין. (ב) דברי רבי יהודה: "של סיד היו, אלא שהיו משחירין מפני היין", אינם באים בתוספתא מיד לאחר דברי תנא קמא: "שני ספלים של כסף היו שם", כפי שמצאנו במשנה, אלא לאחר התיאור הארוך של אי־ההקפדה על ייחוד הספל המערבי למים בלבד, לא מלכתחילה ולא בדיעבד. על רקע זה, ברור שהשחרת הספל המזרחי יטודה באי־הקפדה זו.

מה שברור בתוספתא אינו עולה בבירור מתוך המשנה, עקב שינויים קטנים בניסוח ובסדר הדברים. לכן הקפיד בעל הגמרא שלנו להקשות על דברי רבי יהודה במפורש, ולהסביר.<sup>4</sup>

של יין". נראה שליברמן פירש "דרך" במונח 'מסלול הליכה'. ברם דרכו של מנסך היין היא "למזרחי של יין" אפילו בסוכות, ומי שהולך למערבי של מים הוא מנסך המים, כצפוי, וכל העניין הוא פשיטא. ונראה פשוט שלרבותא נקט "דרך הרגילה" ושיש לפרש את הביטוי לאור המשך הברייתא: רצונו לומר שאין הקפדה על הספל המשמש לניסוך היין אפילו מלכתחילה, אלא שרגילים היו לערות את היין לספל המזרחי, בין בסוכות בין בשאר ימות השנה.

בעל הסוגיא יכול היה להביא את הברייתא שבתוספתא עצמה, אולם מכיוון שאין בה הלכות חדשות לעומת המשנה, ואף ההסבר לדברי רבי יהודה בעניין השחרת הספל המערבי אינו מפורש שם, אלא עולה רק מהחילוף בניסוח ובסידור החומר,